

REPLANTEJAR-SE LA BIOPROSPECCIÓ

Darrell Posey*

L'ESTUDI DE LA FLORA I FAUNA DELS POBLES INDÍGENES I DE LES SEUES TÈCNiques D'EXPLOTACIÓ HA ESTAT UNA CONSTANT DE LA BIOTECNOLOGIA. ARA, PERÒ, ELS INDÍGENES RECLAMEN EL SEU DRET A FRUIR TAMBÉ DELS AVANTATGES ECONÒMICS (PATENTS, DRETS D'EXPLOTACIÓ, ETC.) DERIVATS DELS SEUS CONEIXEMENTS, I AMENACEN DE VETAR ELS INVESTIGADORS. EN EL REREFONS, HI HA LA PROBLEMÀTICA RELACIÓ D'AQUESTS POBLES AMB ELS ESTATS ON S'INSEREIXEN. DARRELL POSEY DEMANA, PER SOLUCIONAR EL LITIGI, UNA MAJOR SENSIBILITZACIÓ DE LA COMUNITAT CIENTÍFICA PELS PROBLEMES POLÍTICS I SOCIALS DELS INDÍGENES. DEL SEU OBJECTE D'ESTUDI.

Els pobles indígenes aviat podran començar a impedir que els investigadors hi vagen a estudiar l'ús que ells fan de la pròpia fauna i flora, o a investigar les estranyes espècies de les seues terres. La decisió de vetar aquesta mena de treballs és la conseqüència de molts anys de frustració en la seua lluita per establir el dret a romandre en les seues terres i aconseguir beneficis de l'explotació que altres fan dels seus sabers tradicionals.

L'origen d'aquesta disputa es troba en el creixent interès de les nacions industrialitzades per les tècniques tradicionals com a font de noves drogues, insecticides, tints, olis i aliments. Tanmateix, en molts països amb pobles indígenes, especialment Àfrica i Llatinoamèrica, els governs han fet molt poc per a protegir les comunitats que faciliten aquests recursos. Els governs al·leguen amb freqüència, i de vegades justificadament, que manquen de la capacitat tècnica i del finançament necessaris per a desenvolupar-los. De vegades, les nacions empen excuses d'aquesta mena només per a expropiar les terres i els recursos dels indígenes.

Els pobles indígenes, ara, organitzen la seua ira. Contra tot pronòstic, alguns s'han convertit en portaveus eficaços en criticar la pèrdua del control de la comunitat sobre els seus recursos, la creixent privatització d'aquests recursos col·lectius i l'erosió de la diversitat cultural i biològica. Gràcies a les seues campanyes, hi ha hagut un considerable reconeixement internacional de la seua situació. Per exemple, la Convenció per a la Diversitat Biològica (CDB) reconeix que una efectiva conservació *in situ* comporta reforçar i protegir "col·lectivitats natives i indígenes que encarnen tipus de vida tradicionals". Això implica que els governs dels països que tant han fet per aniquilar els seus "primitius" i per destruir boscos i ecosistemes anomenats "subdesenvolupats" hauran de canviar el rumb d'aquestes polítiques.

La convenció es planteja l'accés als recursos biogenètics i a les tecnologies tradicionals i el repartiment dels beneficis que es deriven del seu ús comercial. Les tecnologies tradicionals són considerades perquè inclouen el "saber com" teòric (alguns en diuen "destresa") de les medicines tradicionals, la gestió dels boscos, l'agricultura, el control del repartiment de l'aigua, el comportament animal, el manteniment de la fertilitat del sòl, l'equilibri ecològic i fins i tot el coneixement de moviments celestes.

Desgraciadament, les lleis sobre el dret de la propietat intel·lectual (IPRs), com ara les patents, el *copyright* i els secrets comercials, són inadequades per a protegir el que la CDB anomena "sabers, innovacions i pràctiques" dels pobles indígenes, atesa l'absència d'"inventors" identificables i la manca de fons per a disposar dels serveis d'advocats procuradors de patents.

Sembla improbable que les estructures legals

**«DESGRACIADAMENT,
LES LLEIS SOBRE
EL DRET DE LA PROPIETAT
INTEL·LECTUAL SÓN
INADEQUADES PER A PROTEGIR
ELS SABERS DELS POBLES
INDÍGENES.»**

vigents a Occident puguen adaptar-se per a protegir les comunitats indígenes. El saber tradicional pertany a tots, pot no ser atribuïble a cap persona viva o, fins i tot, pot pertànyer al domini dels esperits ancestrals que parlen des de generacions passades i futures. Amb les lleis vigents, cada vegada que una comunitat indígena “comparteix” el seu saber amb un científic, o bé li dóna una valuosa llavor o medecina, perd per sempre el control d'aquest recurs.

Després de més d'una dècada de reunions a les Nacions Unides, els pobles indígenes han elaborat ara una Declaració Provisional dels Drets dels Pobles Indígenes. La seua primera exigència és que es mantinga la “s” de “Pobles”. Aquesta petita lletra implica que els grups tenen drets d'autodeterminació, és a dir, volen el dret a vetar l'accés a qual-sevol que no respecte les seues llengües, les seues cultures i els seus valors.

Les nacions estat s'oposen vehementment a aquesta autodeterminació i insisteixen en els termes “poblacions indígenes”, la qual cosa implica que de cap manera no tindran drets sobirans o col·lectius. Així doncs, encara que la declaració provisio-

nal es troba ara en la Comissió dels Drets Humans de les Nacions Unides, i porta camí d'arribar a l'Assemblea Nacional, hi ha molt poques possibilitats que siga aprovada. Aquest és el lamentable estat del tema que ha portat els indígenes a desenfundar la seua arma més poderosa fins ara: l'amenaçada moratòria de tota investigació, recol·lecció i bioprospecció en les seues terres i els seus territoris fins que es garantezca la protecció i el reconeixement adequats.

Potser, això no és precipitat. No haurien de ser més actius els instituts d'investigació i les societats científiques en favor dels drets dels indígenes? Si no ho són, és molt probable que troben els seus treballs de camp com més va més difícils, més complicats o fins impossibles.

De fet, aquestes organitzacions tenen una posició

privilegiada per a centrar alguns dels problemes que han d'afrontar els pobles indígenes. Per exemple, l'auge del reconeixement d'aquests pobles i del seu saber necessita un desenvolupament de conceptes alternatius als de propietat, propietaris i valor. Un recent taller al Green College Centre for Environmental Policy and Understanding, de la Universitat d'Oxford, va proposar que els IPRs fossen substituïts

per un sistema, basat en els drets humans, que servís per a catalitzar el diàleg necessari entre la ciència, la indústria i les comunitats locals i indígenes.

Per a portar a cap aquesta proposta, hom treballa desenvolupant un sistema de drets dels recursos tradicionals en el *Programme for Traditional Resource Rights* —filial de l'Oxford Centre for the Environment, Ethics and Society. El programa, dirigit conjuntament per la Societat Internacional d'Etnobiologia i per advocats indígenes, elabora ara com ara una constitució model i un codi de conducta. També es demana als governs que “harmonitzen” les seues lleis mediambientals, de desenvolupament i de comerç, amb els principis dels drets

humans reconeguts internacionalment.

Els museus, els instituts d'investigació i les universitats tenen una excel·lent posició per a col·laborar-hi. Les seues importants col·leccions científiques i bancs de dades, la seua gran competència interdisciplinària i la seua experiència multicultural els doten dels recursos necessaris per a ser a l'avantguarda del diàleg. Atès que un dels principis fonamentals d'aquestes institucions des de temps immemorials — el lliure intercanvi de la informació— es troba en greu risc, haurien d'aprofitar aquesta oportunitat.

«HOM DEMANA ALS GOVERNS QUE «HARMONITZEN» LES SEUES LLEIS MEDIAMBIENTALS, DE DESENVOLUPAMENT I DE COMERÇ, AMB ELS PRINCIPIS DELS DRETS HUMANS.»

*Director del *Programme for Traditional Resource Rights*
Oxford Centre for the Environment, Ethics and Society
Mansfield College, Universitat d'Oxford
Traducció: Carmen Campello.